

חיי דעת

לימודי דעת
LIMUDEI DAAT
ללמוד • לדעת • להתקדם

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת | מרכז ללימודי הלכה

בגליון השבוע

עלון מס'

91

הלכות שבת • המשך מלאכת מבעיר

הלכות דעת ודין • האם מותר לבצע סקר מחירים? מאת הדיין הרב יצחק צבי אושינסקי שליט"א

אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להוועץ במורה הוראה.

הלכות שבת

האם מותר להזיז שולחן שיש עליו נרות שמן וכדו'?

כל נר אשר חומר הבעירה שלו הוא נוזלי כנר שמן, או נר נשמה וכדומה, אסור לטלטלם באופן שחומר הבעירה יתנועע לכאן ולכאן, משום שכשהשמן מתקרב לפתילה הוא מגדיל את הלהבה וזה בכלל מבעיר, וכשמתרחק ממנה הוא מקטין את הלהבה וזה בכלל מכבה (שו"ע סי' רע"ז ומ"ב ס"ק ז).

ולכן יש להיזהר כשבא להזיז שולחן שיש עליו נרות כאלו שלא יזיזו באופן שמטלטל את הנרות כנ"ל, אלא יזיזו בנחת.

ודע שכל זה לענין איסור מבעיר ומכבה, אבל יש בזה עוד ענין של איסור מוקצה שנעשה השולחן בסיס לנרות, והעצה לזה שישים חלות ע"ג השולחן מערב שבת.

גזירת "שמא יטה"

גזרו חז"ל שלא יקרא אדם בשבת לאור הנר, וזאת משום שחששו שמא בעת קריאתו יכה אורו של הנר ויבוא להטותו כדי להגדיל אורו, ויעבור על איסור מבעיר ומכבה כנתבאר לעיל (שו"ע סי' רע"ה סעיף א').

ולאו דווקא לקרוא לאור הנר אסור, אלא כל דבר המצריך עיון כגון להבחין בין בגדים הדומים זה לזה, או לבדוק הציציות וכדו' (שם, וסעיף י"א, ומ"ב ס"ק א').

גיליון זה מוקדש

לעילוי נשמת

רבי ברוך שמעון סלומון זצ"ל

רבה של פתח תקוה וראש ישיבת נחלת דוד
העמיד תלמידים הרבה בעומקה של תורה
ועמד על משמר הדת וההלכה במסירות נפש

נלב"ע י"ז באדר תשס"ט

תנצב"ה

דבר העורך

הריעו לד' כל הארץ

חייב אדם לברך על הטובה כשם שמתפלל על הרעה. כוונתנו לומר, אדם העובר תקופה של צרה וצער בחייו, ונחלץ ממנה בחסדי השם, עליו להודות לד' על הצלתו, באותה מידה בה לפני כן - כשהיה בעומק הצרה - התפלל וזעק לישועתו. צרות הבאות על האדם, באות על מנת לקרבו אל השי"ת. קרבת אלוקים אותה חש אדם ונוהג בימי הטובה, תמנע ממנו בס"ד את הצורך לקריאת קרבה נוספת, בלתי צפויה...

שמענו לאחרונה רמז נאה על כך. פרק ק' בתהילים הוא 'מזמור לתודה', פרק כ' הוא 'מזמור לדוד יענך ד' ביום צרה', ועל כך מתאימה המליצה - 'בת ק' כבת כ' - על האדם להשוות קריאתו אל השם, בעת הצרה כמו בעת התודה.

כולנו חייבים תודה לבורא עולם, על כל הטוב אשר גמלנו וגומלנו תמיד בחסדו. מחיינו ומקיימנו, כיחיד וככלל, בכל עת ועונה. ומהי התודה הראויה? מזמור לתודה הריעו לד' כל הארץ. ועל כך שמענו רמז נוסף, בשם האר"י הקדוש, מעניינו של עלוננו - לימוד ההלכה. מזמור לתודה הריעו להשם כל הארץ - ר"תהלכה. הוה אומר כי לימוד ההלכה וקיומה הם הם התודה הראויה והמתאימה ביותר להקב"ה.

אין דבר מתאים וראוי כהבעת תודה לד' יותר מלימוד ההלכה, ואין יום מתאים לכך יותר מהיום הזה. שכן 'אם לא עכשיו אימת', ו'אל תאמר לכשאפנה אשנה - שמא לא תפנה'.

כל מי שיפנה מזמנו היקר ללימוד הלכה, אם מעט ואם הרבה, מובטח לו כי המעט יביא בעקבותיו עוד ועוד, יקבל טעם בלימודו, ויראה ברכה בעמלו, אכי"ר.

שלכם, בברכה נאמנה

העורך

הלכות שבת - המשך

כ"ז כשאין לו אפשרות אחרת, אבל בביתו עדיף שיעשה את העצה להניח פתק על הבורג שבזה מותר לכו"ע.

ולפי"ז לכאורה כן הדין בנורת חשמל שיש בה עמעם, וכן דעת הגר"ז אויערבך זצ"ל (הובא בספר שש"כ פרק י"ג סעיף ל"ב והערה ק"ב). והוסיף בזה עוד טעם להתיר, שסייבו המתג להגדיל את עוצמת האור הרי הוא כהוספת שמן לנר, ולא מצינו שחששו חז"ל אלא להטות את השמן הקיים כבר בנר ולא להוסיף עוד שמן לנר. וסיים שם שטוב יעשה אם יכסה את המתג מבעוד יום, וכהביאור הלכה הנ"ל.

אבל דעת האור לציון (ח"ב פרק י"ח תשובה י"ח), לאסור לקרוא לאור מנורת חשמל שיש בה עמעם [והתיר רק לצורך תלמוד תורה, וכהביאור הלכה הנ"ל], וכן דעת הגרי"ש אלישיב שליט"א (ספר שבת יצחק שהיה וחזרה פרק כ"ב אות ב'), וכן דעת הגר"נ קרליץ שליט"א (חוט שני שם ס"ק א'). ובחוט שני (שם) ביאר שאין זה דומה להוספת שמן לנר, כיון שבמנורה זו האפשרות של שינוי עוצמת האור כבר נמצאת במנורה עצמה, ואין זה כהבאת שמן ממקום אחר.

זמנים המותרים בקריאה לאור הנר

בליל יום הכיפורים התירו חז"ל לקרוא במחזורים לאור הנר, והטעם מפני שאימת יום הכיפורים עליו ולא יבוא להטות את הנר (שר"ע שם סעיף ח').

וכן ביום הראשון של פסח ["ליל הסדר"] מותר לקרוא את ההגדה לאור הנר, מפני שההגדה שגורה בפי רוב בני אדם לכל הפחות במקצת ומשום כך אין צריך עיון גדול בקריאתה (שם סעיף ט'). וכתב המ"ב (ס"ק י"ז), שאף לעם הארץ גמור שאין ההגדה שגורה בפיו כלל, אפשר שיש להקל לו לקרוא מתוך ההגדה, כדי שלא יבטל מצות אמירת ההגדה שהיא מן התורה. ■

נרות שעוה שבזמנינו העשויים מחומרים משובחים הדולקים היטב כל זמן הבעירה [וגם נשארים מוצקים כל זמן זה], כתב המ"ב (שם) שמותר לקרוא לאורם בשבת, כיון שאף ביום חול אין דרך להטות בהם כלל.

מה הדין קריאה לאור נורות החשמל?

לפי המ"ב הנ"ל פשוט שאין איסור בקריאה לאור נורות החשמל, גם מטעם שהם דולקים היטב כל זמן שמחוברים לחשמל, וגם שאין בהם מצב של הטייה.

[אולם דעת החזו"א לאסור קריאה וכדו' אף לאור החשמל, וכמו כן דעתו לאסור אף באופן ששם פתק על הנר או על מתג החשמל (הובא בספר חוט שני ח"ד פרק פ"ד ס"ק ב' אות א', וכן בספר דינים והנהגות מהחזו"א פרק ט' סעיף י"ב). וביאר הגר"נ קרליץ שליט"א (בספר חוט שני שם ע"ש) שטעמו, כיון שגם בחשמל ישנם פעמים שצריך תיקונים במערכת החשמל או חוטים שהתרופפו וכדו', ואע"פ שמשום זה לבד לא היו גוזרים, אחר שגזרו על נר כבר לא חלקו בגזרתם].

מה הדין בנורת חשמל שיש בה עמעם?

הנה הביאור הלכה (ד"ה לאור הנר) כתב בשם "מסורת השולחן" להתיר להשתמש במנורת נפט שיש בה בורג בשביל לשנות את דרגת האור, משום שדרך אותה המנורה שדולקת כל הזמן כמו שכיוונו אותה בתחילה ואין אורה משתנה, ולכן אין חשש שיבוא לסובב את הבורג שהרי מסתמא כבר כיוון אותה לפני שבת לגודל האור שהוא רגיל בו גם בימות החול. וסיים הביאור הלכה שאף שאין היתר זה ברור, מ"מ יש לסמוך להקל בזה לענין תלמוד תורה, ובפרט אם לומד בבית המדרש לאור מנורה כזו שאז יש לצרף הדעה המתירה בציבור. אולם

מה הדין אם הנר גבוה מאד?

גם נר שנמצא במקום גבוה מאד הוא בכלל האיסור לקרות לאורו מפני שלא חלקו חז"ל בגזירתם (שר"ע שם סעיף א').

האם מותר מותר לקרוא לאור הנר כשמעמיד שומר?

כשמעמיד אדם אחר לשומר שלא יטה מותר לקרוא לאור הנר [ואף אשתו יכולה להיות לו שומר] (שר"ע שם סעיף ג'). ודווקא כשממנה אותו לשומר ואומר לו "תן דעתך עלי שלא אטה", אבל בסתמא אפילו כשרבים בני הבית אסור כיון שחוששים שמא הם לא ישיגחו עליו ויבוא להטות (מ"ב ס"ק י').

וכמו כן ישנה עצה, שישים על הנר פתק שכתוב עליו "שבת היום ואסור להדליק", וזה ישמרנו שלא יטה (ביאור הלכה ד"ה לאור הנר). אמנם אם נפל הפתק באמצע השבת, יש לאסור מעתה להשתמש לאור הנר (הגר"ז אויערבך זצ"ל, הובא בספר שלחן שלמה סי' רנ"ג ס"ק ט"ז אות ב').

איזה נרות הם בכלל הגזירה?

כל נרות שחומר הבעירה שלהם נוזלי הרי הם בכלל הגזירה, כגון שמן, נפט, או נרות הנקראים "נרונים" שהשעוה שבתוכם נמסה ונהיית נוזלית.

נרות שעוה נחלקו בזה הפוסקים, דעת השר"ע (שם) שאסור אף בנר שעוה, שאע"פ שלא שייך בהם הגזירה שמא יטה, יש חשש שמא ימחוט את הפתילה [שמסיר את ראש הפתילה] ויש בזה איסור מכבה. ודעת האליה רבה בשם מלבושי יו"ט וכן דעת הגר"א שאף בנר שעוה יש חשש שמא יטה, (מ"ב ס"ק ג'). אבל דעת הב"ח בשם מהרש"ל וכן דעת הט"ז שאין איסור בקריאה לאור נר שעוה (מ"ב שם)

אמנם כל זה בנרות שעוה שבזמנם, אבל

**התפלשי באפרים
ומי ישוב לשערים**

**תורה חגרי שק
מי ילחום מלחמתך**

יחד עם כל בית ישראל
אנו מבכים מרה את הסתלקותו לשמי רום

של כ"ק האדמו"ר מויז'ניץ זצוק"ל

מקברניטי היהדות הנאמנה עשרות בשנים שהאיר עיני ישראל באור תורתו וקדושתו

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אכי"ר

לעילוי נשמת

ר' אליהו מאיר

בן הג"ר

אליעזר יעקב חיים זצ"ל

נלב"ע י"ח אייר תש"ע

דעת ודין

מאת הדיין הרב יצחק צבי אושינסקי שליט"א

האם מותר לבצע סקר מחירים?

מאמר זה יברר כמה שאלות בעיני סקר צרכנים, כגון האם מותר לאדם לערוך סקר שווקים כדי לברר מהם המחירים הזולים ביותר של מוצרים מסוימים, למרות שכל הבירור הינו למטרת השוואת מחירים בלבד וללא כוונת קנייה. האם מותר לערוך סקר מחירים כדי לברר היכן כדאי לקנות מוצר זה, ועוד שאלות.

כפתיחה לענין זה נבאר שני מושגים בהלכה אשר נראים זהים זה לזה, אך למעשה כל אחד מהם מתייחס למקרים שונים: אונאת דברים וגניבת דעת.

אונאת דברים וגניבת דעת

במשנה בבבא מציעא נח ע"ב מובא: "לא יאמר לו בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח". דין דומה מובא ג"כ בברייתא שם: "ר"י אומר אף לא יתלה עיניו על המקח בשעה שאין לו דמים וכו'". אין לשאול מחיר כאשר אין כוונת קנייה.

כן נפסק גם בשולחן ערוך (חושן משפט סי' רכח סעי' ד): "כיצד היא אונאת דברים, לא יאמר בכמה אתה רוצה ליתן חפץ זה והוא אינו רוצה לקנותו וכו'".

באשר לגניבת דעת. בברייתא בחולין צד ע"א מובא דינו של רבי מאיר: "תניא היה ר"מ אומר אל יסרהב אדם לחברו לסעוד אצלו ויודע בו שאינו סועד".

כן נפסק בשולחן ערוך (שם סעי' ה): "ואין לגנוב

דעת הבריות בדברים שמראה שעושה בשבילו ואינו עושה אסור, כיצד לא יסרהב בחברו שיסעוד עמו והוא יודע שאינו סועד וכו'". אין לו לאדם להפציר בחבירו שיסעוד עמו, כאשר הוא יודע בתוך תוכו שחבירו לא יבוא לסעוד עמו.

הגדרות והבדלים

דין זה האחרון הינו בגדר גניבת דעת (כמובא בשו"ע שם), וע"ש ברש"י (חולין צד ע"א) שגניבת הדעת בזה היא שעתה צריך חברו להכיר לו טובה עבור כך, משום שסובר שמפציר בו מהלב שיסעוד עמו. לעומת זאת, הדין הקודם שהבאנו (לא ישאל מחיר כשאינו רוצה לקנות) הוא בגדר אונאת דברים (כמובא בשו"ע שם).

וע"ש בטור ובשו"ע בסימן זה, שנראה מדבריהם שההבדל בין אונאת דברים לגניבת דעת הוא בכך, שאונאת דברים משמעותה שאומר דבר שמטעה בכך את השני או אומר לו דבר המצער, דהיינו שהאונאה היא מפורשת ועצם האמירה נתפסת באופן ישיר ע"י חברו כאונאה, ואם לא

מיד אז לפחות כעבור זמן (כגון ששאלו בכמה מוכר והוא אינו רוצה לקנות, שרק כשרואה שלא קונה נתפסת האמירה כמצערת או כנורמת הפסד). משא"כ גניבת דעת, שאינה אמירה או מעשה המטעים או מפסידים את חברו, אלא שהאמירה או המעשה הינם מתפרשים לטוב, וחברו שמח באותה אמירה או באותו מעשה הטבה כביכול, אלא שכוונת הלב שמאחורי האמירה או המעשה הנ"ל היא זאת המטעה את חברו שלא יודע אפי' שהוטעה וחושב עד הסוף

שנעשתה עמו טובה.

וכך הם אכן הדוגמאות שבשו"ע שם. בסעיף ד' פותח: "כיצד היא אונאת דברים וכו'" והדוגמאות שמביא הם: "לא יאמר בכמה אתה רוצה ליתן חפץ זה והוא אינו רוצה לקנותו" או דוגמה לאונאת דברים שמצער חברו בדבורו, כגון: "אם היה חברו בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים" ועוד דוגמאות כהנ"ל, שהאמירה עצמה היא זאת שמצערת את חברו, באופן מיידי או לאחר זמן כשרואה שמפסיד או לא מרוויח.

בסעיף ו' פותח השו"ע "אסור לרמות וכו' או לגנוב דעתם וכו'" ומביא דוגמאות: "לא יסרהב בחברו שיסעוד עמו והוא יודע שאינו סועד" או "לא ירבה לו בתקרובת והוא יודע שאינו מקבל" וכד', דברים שנראים בדעת חברו כהטבה, אך בעצם המשמעות האמיתית שבלב הנותן אינה להיטיב לזולתו.

צער או הפסד

ונחזור לדין הראשון של אונאת דברים. הבאנו את דברי ר"י בברייתא: "אף לא יתלה עיניו על המקח בשעה שאין לו דמים", והשאלה הנשאלת היא, מה בא ר"י להוסיף ברייתא יותר מהמובא בגוף המשנה שכתבה "לא יאמר לו בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח".

ובכן נקדים ונאמר שבפשטות סיבת האסור הנ"ל היא משום שגורם צער למוכר. כן מובא

חשוב לדעת

עכשיו זה הזמן

להצטרף לתוכניות חדשות בלמודי דעת

ולקבל גם הנחה וגם מתנה!

גם לקבל 20% הנחה

על תוכניות נדה, שבת ואבלות,

וגם לקבל את תוכנית פסח במתנה.*

לומדים שעדיין לא רכשו את הלכות פסח וספירת העומר

עכשיו זו ההזדמנות שלכם להגיע מוכנים לפסח

עם שעורי הלכות פסח מבית למודי דעת המקיפים את כל ההלכות הנצרכות לחג הפסח: דיני חודש ניסן ושבת הגדול, איסור חמץ, דיני בדיקת חמץ, ביטול ושריפת חמץ, חמץ שעבר עליו הפסח, ליל הסדר ועוד.

ב-150 ₪ בלבד

*תוקף המבצע עד י' בניסן תשע"ב

דעת ודין - המשך

שיוכל לקבל עליו. זאת משום שיש מי שישלם לו את המחיר הגבוה ביותר שיוכל לקבל. ואולם במקרה וקבע עם הקונה מחיר מסוים שמעבר למחיר זה לא ירכוש הקונה את החפץ, פשוט לו שם להתיר למוכר לפרסם את המוצר, שהרי יתכן וימצא מי שיתן יותר ממחיר זה, ולו ימכור את החפץ.

עריכת סקר מחירים. ע"פ המובא לעיל עולה שכל האיסור הינו רק כששואל את המוכר בכמה ימכור לו חפץ זה והוא אינו רוצה כלל לקנותו, משא"כ כאשר עורך אדם סקר פרטי או עבור חברה מסוימת, בד"כ עומדת מאחורי הסקר הנ"ל מטרה, והיא, לאתר את החנות המוכרת במחירים הזולים ביותר על מנת שיקנה שם את החפץ שרוצה בו, או על מנת ליידע את צבור הצרכנים באיזו חנות יוכל לרכוש את אותו החפץ במחירים הזולים ביותר. הלכך אין מקום לאסרו.

סקר מחירים לצרכי מחקר. סקר עקר שכל מטרתו היא רק לצרכי מחקר וכד', ואין בו שום כוונה לתועלת הסוקר או לתועלת הצבור לצרכי קניה, אם מוצגת שאלת הסקר למוכרים בצורת נכונות קניה ולא בצורת סקר, נגרם למוכר הפסד או צער מעצם השאלה, והדבר אסור ע"פ המובא לעיל.

של סקר אמיתי למטרת קניה, האם רשאי מוכר לפרסם מוצר מסויים רק כדי לדעת מהו המחיר הגבוה שיוכל לקבל, ונסיים בשאלה מה דינו של סקר אמיתי שמתבצע ע"י חברת סקרים וכן מה דינו של סקר עקר שכל מטרתו היא רק לצרכי מחקר וכד' ואין בו שום כוונה לתועלת הסוקר או לתועלת הצבור לצרכי קניה.

האם למוכר מותר להטעות את הלוקח כאשר אינו חפץ למכור. מובא בספר חסידים (סימן שיא) שהוא הדין להיפך אסור, דהיינו שאסור למוכר להטעות את הקונים שרוצה למכור להם ואין בלבו למכור, משום דמכיון שמטעה אותם לא קונים במקום אחר, והוי אונאת דברים. כמו כן מביא שם גם בסימן תתרט.

עריכת סקר שווקים על מנת לקנות. בספר פתחי חושן (הלכות גניבה ואונאה פרק טו הערה טו) כתב: "ונראה פשוט שאם בדעתו לקנות ומסבב בכמה חנויות לשאול מחיר החפץ אין בזה אסור, שזהו דרך משא ומתן, והרי אם ימצא שאצל זה זול יותר יחזור לקנות אצלו".

לפרסם את המוצר רק כדי לדעת מהו המחיר הגבוה שיוכל לקבל. שם הסתפק בשאלה האם רשאי מוכר לפרסם מוצר למכירה ולהטריח קונים רק כדי לדעת מהו המחיר הגבוה ביותר

ג"כ במסכת דרך ארץ רבה (פרק ח): "אל יאמר להם בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח, שמשביח דעתו של מוכר" (ע"פ הגירסה שבפירוש נחלת יעקב שם).

ואולם במאירי (בי"מ נח ע"ב) מבאר שהסיבה לאסור היא משום שגורם ממש הפסד למוכר. וכך כתב שם: "והוא שאמר לא יאמר לו בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח, שהרי מתוך שהוא בוש לומר שאינו רוצה ליקח משפיל לו מקחו לומר שאינו שווה כל כך ואחרים שומעים ונמצא גורם לו פסידא, ואפ"ל לא היה אדם שם מכל מקום הוא מטריחו ומצערו שחשב למכור לו ולא מכר".

ע"פ דבריו ניתן להבין מה שהוסיף ר"י על המשנה, ויש לומר שהמשנה איירי בהפסד ממש, כמבואר בדברי המאירי, ור"י ברייתא בא להוסיף איסור אפ"ל בצער גרידא, כאשר תולה עיניו במקח ואין שם אחרים ששמעו, דמכל מקום מטריח את המוכר ומצערו בכך שחשב למכור ולא מכר (וע"י בספר פתחי חושן הלכות גניבה ואונאה פרק טו הערה טו).

סוגי סקרים שונים

בשורות דלהלן נעסוק בשאלות הבאות: האם למוכר מותר להטעות את הלוקח ולדבר עמו על מחיר כאשר אינו חפץ למכור, מה דינו

מרכז למודי דעת

מהיום תוכל לשלב למודי הלכה בתוך סדר היום העמוס שלך. הצטרף עוד היום לשעורי ההלכה מבית למודי דעת הנשלחים לאלפי בתים בארץ ובעולם ומביאים את הלומד לרמה גבוהה בידיעת הלכה.

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והיתר, שבת, עירובין, נדה, מקוואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיניות.
- הכנה מושלמת לבחינות ברבנות.
- מוכר לשנת שבתון

